Чыла эллаке пролетарий шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ
Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий" редакций.

1939 ий 10 октябрь №47 (611)

Кажне йочалан тунемаш коштман!

Коммунизмым неграмотный ен-шамыч дене строитлаш огеш лий. Садлан мемнан элыште всеобщий обязательный обучений нерген законым лукмо. Тиде закон почеш йоча-шамыч кандаш ияш гыч тунемаш тӱҥалшаш улыт, а ача ден ава шке йочаштым школыш колтышаш улыт.

Йоча-шамычым туныктымо шотышто ВКП(б)-ын 18-ше с'ездшат пеш кугу задачым шынден: ялалаште средний да яллаште семилетний всеобщий обучениймым эртараш, манын решитлен. Мыланна, йоча-шамычлан, тиде исторический решенийым школышко кечым кодыде кошташ дене, отличио да сайын тунеммаш дене шуктен шогыман.

Туге ганат, тыгай кугу пашам але чыла йочак умылен шуктен огыл. Южо ревзе але ӱдыр иктаж 5—6 ий тунемешат, школыш коштмым чарна. Пуйто тудо грамотный лийын, чыла пала. Примерлан Смирнов Микалым, Рыбаков Иваным, Смирнова Настасий ден Беляева Таисам налына. Нуно чыланат Йошкар-Ола район, Кӱшнур ял советысе „Сталин" колхоз гыч улыт. Кодшо ий Цибикнур средний школын 6-шо ден 7-ше класслаштыже тунемынит, а тений школыш коштмым чарненыт. Тыге нуно кугу титакым ыштенит.

— Молан тунемаш огыда кай? — манын, ме Смирнов Микале да Рыбаков Иван деч йодын улына.

— Ме чыла тунемын пытарен улына, ынде пашам ышташ тунемаш практикантлан пураш кӱлеш,— ойлат нуно. Шкеныштым чыла шинчышылан шотлат, а ончет гын, 7-ше классым велэ тунемын пытареныт. Тыге нуно пеш кугу йоҥылышым ыштеныт. Пашакат пурен кертын огытыл. Ынде уэш 7-ше классыш тунемаш пурашышт тӱкна.

Тыгай примерым ятыр ончыкташ лиеш. Йоча-шамыч тунеммым чарнымышт дене государствылан да шкаланышт зианым велэ ыштат.

Школа директор, учитель, пионер вожатый да тунемше-шамыч школыш коштмашым ик йочат ынже чарне манын тыршышаш улыт. Тунеммым чарныше йоча - шамычым школыш пӧртылташ кӱлеш. Нунын ачашт ден аваштлан тунеммашын кӱлмыжӧ нерген умылтарыман.

Йоча-шамыч, пален лийза: грамотность—коммунизм верч кучедалмаште пеш кугу вий. Мыланна тӱнямбалсе пролетариатын вождьшо Владимир Ильич Ленинын **тунемаш, тунемаш да тунемаш** манын ойлымыжым чаплын шуктыман.

Авамлан газетым лудам

Мый газетым лудаш пешак йӧратем, эре у номерым вучем, тӱрлӧ увер-шамычым лудедем.

Теве тиде жапыште авамлан Марийский АССР-ысе шемер депутат-шамычын районный, городской, поселковый Советлашкыш сайлыме нерген Положенийым лудын пушым. Авам „Ынде Положенийым сайын умленам", манеш.

В. Яшметов.

Тор'ял район, Кузнеч НСШ.

Йошкар-Ола 7-ше номеран средний школын 10-шо классын эн сай классный организаторжо Аксенова Муза.

НАЛМЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВЫМ ШУКТАШ КӰЛЕШ

Мемнан классыште тунемше-шамыч сайын да отличнын тунемаш адак дисциплинированный лияш обязательствым налыныт. Туге гынат, шуко тунемше-шамыч обязательствыштым огыт шукто. Классыште начар отметка шуко. 2 гыч 20 сентябрь марте классыште 34 „плохо" отметка лийын. А 14 сентябрьыште ик урокыштак 6 тунемше „плохым" налыныт. Классыште прогул ваштареш кучедалмашат начар кая.

20-шо сентябрь мартен 23 кече прогул лийын.

Тиде классыште дисциплинат начар. Урок годым тунемше-шамыч толашен шинчат, кочкыт, а урокышто колышт огыт шинче.

Классный организатор Медведев Витя лӱшкымым чарымаш олмеш, шкежат толаша.

Тунемше - шамыч арун огыт кошт. Теве пионер Ямнеева Пеклам налына. Тудын школышко арун коштмыжым от уж. Шӱргыж ден кидше лавран. Тудык гае моло-шамычат улыт.

Налме обязательствым кагаз ӱмбалан кодыман огыл. Тудым примерный дисциплина дене, сайын тунеммаш дене шукташ кӱлеш. А тиде пашаште пионер-шамычлан эре примерный лийман.

Назаров Вася.

Параньга район, Куракинский средний школа, 5-ше „А" класс.

Йошкар-Ола 7-ше номеран средний школын 9 „А" классын классный организаторжо Орлов Алеша.

Советский Социалистический Республика-шамыч Союз ден Латвийский Республика коклаште ваш полшымаш нерген пактым ыштыме нерген

1939 ий 2—5 октябрь жапыште Москваште Совнарком Председатель да Наркоминдел Молотов йолташ ден Латвия Иностранный паша Министр г. Мунтерс коклаште СССР ден Латвия коклаште ваш полшымаш нерген пактым ыштышаш нерген вопрос дене переговор лийын.

Переговорышто Сталин, Потемкин йолташ-шамыч да Латвийысе СССР полпред Зотов йолташ, да Латвия велым—Латвийский Республикын СССР-ыште Посланникше г. Коциньш участвоватленыт.

Переговор ваш полшымаш нерген пактым 5 октябрьыште подписатлымаш дене пытен.

Лермонтовын илышыже ден творчествыже нерген выставка

СССР Академии наука литературный институт ден Русский музей „М. Ю. Лермонтовын илышыже ден творчествыже нерген" кугу выставкым ямдылат. Тиде выставкыште великий русский поэтын рукописьше, тудын пеш шукогана издаватлыме произведенийже - шамыч, Лермонтовын иконографий, сӱрет, моло материал ден документ-шамычат ончыкталтыт.

Выставка юбилей кечын Русский музей помещенийыш почылтеш.

У рекорд

Спортын заслуженный мастерже В. Китаев (Ленинград) ийнаш дене у рекордым установитлен. Тудо 800 метрым 10 минутат 55,2 секундышто ийын каен. Ожнысо рекорд Казаковын (Москва) ыле, тудо 10 минутат 56,3 секундым ийын.

Кугу Ферганский канал

Кугу Ферганский канал строитлымаште мланде паша пытен. 160 тӱжем колхозник, инженер ден техник-шамыч 45 кечыште 270 километр кужытан каналым строитленыт. 5 декабрьыште кугу сооруженийшамычым ыштен пытарымек, Ферганский долина—Советский Союзын хлопок-шочмо верже—умбакыжат экономический да культурно кушкашлан кугу возможностьым налеш.

Йоча-шамычлан газета

Западный Белоруссийысе ден Западный Украинысе йоча-шамыч Советский Союзысо илыш дене пеш интересоватлат. 25-ше сентябрь гыч Западный Украинысе йоча-шамычлан „На змiну" ден „Юный пионер" газета-шамычым колташ тӱҥалме.

Снимкыште: Дзержинский лӱмеш культура ден каныме паркыш—Всесоюзн ял озавлык выставкын каныме зонышко пурымаште.

„Ленинские внучата" газетлан 15 ий

30 сентябрьыште Ростовский областной „Ленинские внучата" газетлан лучко ий темын. Тиде газетым 1924 ийыште Анастас Иванович Микоянын инициативше почеш организоватлыме. Тунам тудо Северо-Кавказский ВКП(б) Крайком секретарьлан пашам ыштен. „Ленинские внучата" але марте кугу пашам ыштен.

„Ленинские внучата" газетым кум тӱжем йоча-шамыч кӱрылтде возен шогат. Редакций йоча-шамыч дене кӱрылтде кылым кучен шога, нуным почеламут, ойлымаш, заметка-шамычым возаш туныкта.

93

Мемнан армий шемер-шамычым утарыше армий улеш, И. Сталин

Честь да чап дене!

Танковый колонна Львов ола деке писын каен. Кенета лейтенант Пыльновын танкшын тормозный лентыже локтылалт каен. У лентым нигуштат муаш ок лий, садлан танкист-шамыч машиным ялысе аншатыште ачалаш решитленыт.

Танкым садеш маскироватлымек, танкист-шамыч тормозный лентым танк гыч налыныт да тудым тапташ тӱҥалыныт. Кенета села шеҥгелне автомобиль-шамычын йӱкышт шоктен.

„Кӧ толеш? Шкенан-шамыч але весе-шамыч?"— кажныштын вуйышкышт тиде шонымаш ик ганаште пурен.

Лейтенант Пыльнов пушеҥге вуйыш кӱзымекше села деке польский моторизованный полк толмым ужын. Ончылно кум автобус дене офицер-шамыч толыныт. Шеҥгечын грузовик, легковой автомобиль-шамыч да пеш шуко мотоцикл-шамыч дене солдат-шамыч толыныт.

„Кучедалаш логалеш,— лейтенант шоналтен.—Вийшамыч ик гай огытыл сынат, но ончена—кӧжӧ сеҥа".

— Личный оружийым бойышко!— Пыльнов командоватлен.

Польский полк, видне, нимом ужде лишемын. Кунам колонна вуй маскироватыме танк деке лу метр наре шуын огыл, кенета команда шергылт каен:

— Стой!—да шым лӱдмӧ-шамыч корныш тӧрштен лектыныт.

— Оружийым пышташ!— Пыльнов приказатлен.

Поляк-шамыч ӧрыныт. Нуно тыгай требованийым вучен огытыл.

— Нуным лӱяш приказатлыза,—офицер шке начальникшылан польский йылме дене ойлен.

Пыльнов поляк-шамычын мом ойлымыштым умлен, танк вӱдышылан знакым пуэн. Тудыжо пеш вашке машина деке куржын да вурс ора лӱшкен, тушман-шамыч ваштареш каен.

Поляк-шамыч советский танкым ужмек лӱдыныт. Нуно кок могырыш лийыныт: иктышт сдатлалтнешт, весышт сопротивлятлыне ыт улмаш. Танк гыч орудийым да пулемет-шамычым торешланыше-шамыч ӱмбак виктеныт. Офицер-шамыч эн ончыч кидым нӧлталыныт.

—Иктын-иктын лекташ, оружийым сдатлаш!—Пыльнов приказатлен.

Офицер-шамычым разоружитлымек, танкист-шамыч солдат-шамычым разоружитлаш тӱҥалыныт. Кажне автомобильыште нуно 4—6 станковый пулеметым, шуко гранатым да моло оружийым муыныт.

„Ынде тыгай тӱшка дене мыланем мом ышташ?"— лейтенант Пыльнов шоналтен, да вара решитлен: солдат-шамычым мӧҥгышкышт колташ, а 47 офицер-шамычым конвой дене тылыш нангаяш.

Западный Белоруссийысе ял ден олаште. Гнина Гороцецкая районышто Сужа ял воктене Йошкар Армийын боец ден командирже-шамыч группа деке 10 няш кресаньык ӱдыр — Василевская миенат, Сталин йолташын портретшым ончыкташ йодын.

Снимкыште: боец-шамыч вождьын „Красноармейская правда" газетеш пуртымо портретшым ӱдырлан ончыктат.

Снимкыште (Шола гыч пурлашке) Советский Союзын Геройжо-шамыч Г.П. Кравченко. Тудым „Советский Союз Герой" кокымшо шӧртньӧ медаль дене наградитлыме. Указ почеш Кравченко йолташын бронзовый бюстшо сооружатлалтеш да тудын родинешыже постамент шындалтеш, В. И. Шевченко, А. И. Гусев да И. И. Душкин.

БОЕВОЙ ЭПИЗОД ШАМЫЧ

Большевик-шамыч огыт сдатлалт

...Шуко улшо боеприпасым лӱйкален пытармек, комсомольский танковый экипажын командирже Мухин огневой велэ огыл, но шке машинажын ходовой куатлыкшымат использоватлаш решитлен. Тудын приказанийже почеш водитель Ефимов танкым тушман автомашина-шамыч колонышко виктарен. Коло наре машинам лашгыртен пытармек танк кенета логалын. Тудын йымакыже гранат ерам кылден кудалтымаш гусеницым локтылын. Поляк-шамыч танкым авырен налаш да экипажлан сдатлалташ требоватлаш тӱҥалыныт. Вашмутым пумо олмеш башенный стрелок Ладовский тушман велке пулемет дене лытартыш очередым колтен.

Мухинын тарванылдыме танкше йыр кодшо кок польский эшелон чумыоген. Варысе калык экипажлан сдаватлалташ польский офицерын куд гана предлагатлымыжым колын, но танк гыч вашмут эре ик семынак шоктен:

—Большевик-шамыч огыт сдаватлалт!

Танкист-шамычым илышынек руалтен налаш ӱшанлыкым йомдарен офицер пестем пуыртен танк ӱмбак опташ, бензиным опталам да йӱлалташ кӱштен. Машина йыр-ваш тул налын. Поляк-шамыч умбакшым мо лиеш манын вучен шогеныт. Нуно экипаж деч сӧрвалымашым колаш ӱшаненыт, но йӧршеш весым колыныт: экипаж „Интернационалым" мурен.

Мухинын комсомольский экипажшын героически пытымыже нерген увер Западный Белоруссийысе чыла ола, местечка да селаяшке тыште улшо Йошкар Армийын частьлашкыже шарлен. Самырык патриот-шамыч Мухинын, Ефимовын да Ладовскийын подвигышт красноармейский отвагын, мужествын да доблестьын символжо лийын.

Ныл лӱддымӧ

Нуно нылытын лийыныт — социалистический родинын мужественный да лӱддымӧ эргышт: пулеметный командир Ярцев йолташ, наводчик Сафонов йолташ, Богер йолташ да тиде кугу огыл группым вуйлатыше лейтенант Губковский йолташ. Нуно разведкыш каяш, тушманын кушто улмо верж ым раш пален налаш да уверым кондаш заданийым налыныт.

Разведчик-шамыч группа деч ятырланак шукын улшо тушман отряд дене вашлийын, лейтенант Губковский йолташ бойышко пижаш решитлен

Винтовка да пулемет дене вооружатлалтше 70 польский солдат да офицер вашт ареш нылытын бойышко пижыныт. Тушман отважный четверкылан сдатлалтын. Пленный-шамыч дене пырля 200 винтовкым, 8 тӱжем патроным, кок ручной, ик станковый пулеметым, радиостанций ден кухньым руалтен налыныт.

Отважный разведчик шамыч

Красноармеец Полек йолташ каласкала:

— Младший лейтенант Буценко йолташлан, мыланем да боец Еременколан боевой задача пуалтын ыле: кермыч завод районышто местностьым пален налаш.

Йӱд пычкемыш ыле. Ме изирак пӧрт деке нушкын мийышна. Колыштына, кудовечыште ала кӧ кутыра

— Кӧ тыште, лек!—Буценко йолташ виян кычкырале.

Вашмут олмеш лӱйымаш шоктыш.

Ме улыжат кумытын велэ улына, но младший лейтенант командоватлыш:

— Взводлан суртым йыр авырен налаш да пурен шичше-шамычым пытараш!

Очыни, лӱдмышт дене кум офицер кидыштым нӧлтен кудовечыш лектыч. Ме нуным командный пунктыш намийышна.

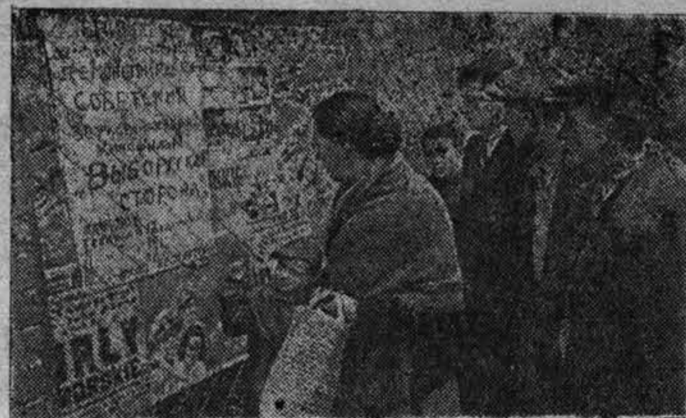
Смелый олан

Йошкар Армийын танковый частьше-шамыч Ковель олам шеҥгелан коден кайымышт деч вара главный колонна деч ойырлен кодшо кум красноармеец отделенный командир Халачев йолташын вуйлатыме дене тышке лишемыныт. Ола лишне нуно полковникын вуйлатыме польский солдат-шамычын кугу отрядыш ӱмбак тура толыныт. Бойыш пураш вий ик гай лийын огыл. Тунам Халачев йолташ действоватлышаш смелый планым шонен луктын. Йӱд пычкемыш дене пайдаланен, ныл храбрец-шамыч кенета налетым ыштен, польский полковникым руалтен кученыт. Тудын оружийым поген налыныт, нуно оружийым сдатлаш отрядлан приказым пуаш заставитленыт.

Лӱдыктымӧ полковник, ныл боец дене гына улмыжым пален огылат, приказанийым шуктен.

Оласе калыкын да верысе коммунист ден комсомолец-шамычын полшымышт дене отрядым разоружитлаш тӱҥалме. 800 польский солдат ден офицер оружийыштым налыныт да нуным пленыш налме.

ЗАПАДНЫЙ УКРАИНА.

Западный Украиныште. Ровно оласе житель-шамыч первый советский „Выборгская сторона" кинофильмым ончык тымо нерген афишым лудыт.

Шарнымаш

В. САДОВИН

КОК КЫДЕЖАН, ЭПИЛОГАН ЙОЧА ПЬЕСА.

МОДШО-ШАМЫЧ

1. Ваня. *Отряд вожатый, комсомолец. Тудак пырдыж газета редактор.*
2. Вачай.
3. Мишут.
4. Пашка. *пионер-шамыч.*
5. Таня.
6. Гриша.
7. Еприш. *мыскараэе шонго кугыза.*
8. Вакш оза.
9. Ик марий.
10. Кӱчызӧ рвезе.

Пионер да тунемше-шамыч лийыт.

Пьесыште пионер ден тунемше шамычын каникул жапысе пашашт ончыкталтеш. Кокымшо кыдежыште шонго кугызан царизм годсо илыш шарнымашыжым ончыкталтеш.

Первый кыдеж

Колхозын пионерский форпостлан ойрымо комнатыште. Комнатын пурла могырыштыжо ӱстел, ӱстел ӱмбалне тӱрлӧ газета, журнал, домино да моло модыш шамычат улыт. Тудын деч торак огыл адак вес ӱстел, йыр тенгыл улыт. Тиде ӱстеллан тура пырдыжеш „Пионерский уголок" маныш возымо. Тудын йымалне тӱрлӧ сӱрет, газета вырезка, отрядын пырдыж газетше улыт. Пырдыжыште Ленинын да Сталин йолташын портретышт. Вашташ уремышке лекме омса. Шола могырышто клубыш лекме омса, омса воктен лукышто шкаф шога.

1 Кончымаш

Мишут ден Пашка коктын кок ӱстембаке кумда кагазым шарен пыштенытат, эркын возен, сӱретлен шинчат. Мишут — „Ударник" Пашка — „Большевик" пырдыж газетым возат. Ваня кагазым кидыш налын, ончен, пӧртыштӧ кок могырыш коштеш, коклан ӱстел деке миен, ончымо кагазышкыже воза.

Пашка. *(Возен пытара да кынел шогалын, Ваня велыш савырна)* Мый возен пытарышым, ынде могай статьям возена?

Ваня. *(Пашка деке мишыжла)* Теве колхозын стахановкаже Анук, шке паша опытшо нерген статьям возен.

Пашка. Пеш сай *(кагазыш ончыктен).* Теве ен первыяк стахановец-шамычын паша нормым темымышт нерген возымо, а тудын почеш паша опыт нерген возымаш шутырак келша.

Ваня. Чынын ойлет *(Кагазым пуа).* Теве тыште тиде шомакшым тышке возен шынде.

Мишут. А мыйже мом возем?

Ваня. *(Мишут деке миен, кагазым пуа).* Тидым возо да йымаланже ончыкшын сӱретле.

Мишут. *(Кагазым налеш)* Йӧра.

Пашка. Мый Мишут деч ончыч пытарем.

Ваня. Пеш йӧра вашке, сайын возыза да сӧралын сӱретлыза, калыкын лудмыжо, ончымыжо шужо.

Мишут. Мый арун ыштем, но садак Пашкан деч почеш ом код.

Пашка. Мый вашке пелыжымат шуктем.

Мишут. Мыят шуктем.

Ваня. Теве те кутыркаленак жапшым ертареда.

Пашка. Есть, чарнена *(Коктынат возаш тӱҥалыт. Вачай кидешыже блок нотым кучен пура).*

2 Кончымаш

(Нунак да адак Вачай)

Вачай. *(Пурен шогалмекыже, Ваня деке миен, салютым пуа да тыге ойло:* Ваня, кокымшо бригадыште ик ен пашашке лектын огыл.

Ваня. Кӧ?

Вачай. Якиш Максий. Мыланем нимогай паша кодын огыл, — манын тошкемыште коштеш.

Ваня. А мом вара ыштаже?

Вачай. Ломбо кычкым да мОнь кочкын коштеш. А мый тудлан эпиграмым возышым.

Ваня. Кузе возенат, луд-ян?

Мишут ден Пашка. *(Икганаште ойлат)* Луд, Вачай, луд!

Вачай. *(Блок-нотшым шаралта да лудаш тӱҥалеш).*

Ломбо вуйыш кӱзен шинчын,
Кӧрак семын койылден,
Ломбо укшым тодышт-кӱрын,
Його Максий шинчылден.
Колхоз калык чарныде
Пашам нурышто ыштат.
А Максий гын, вожылде
Йогыланен вел киен.

Мишут. Вачай, илен толын тый поэт лият.

Вачай. Эй, мыйын поэт лиймешкем але тыйын вуетат сурешка. Почеламут возаш тиде мелна кӱэштмак огыл вет.

Ваня. Вачай, тыйын поэт лиймешкет Мишутын вуйжо сурешкен огеш шу. Тыйын талантет уло, но классик-шамычын произведенийыштым тыгына тылалнет утларак лудаш кӱлеш. Кунар шуко лудаш тӱҥалат, тунар утларак тунемат.

Мишут. А тиде почеламутшым тиде номерышкак пуртена чай?

Ваня. Тышкак пуртена. Вачай, почеламутетым шкеак печатле, а тиде жапыште пусть Пашка каналта.

Вачай. Есть! *(Салютым пуэн, Пашка деке миен, тудын олмышкыжо шинчын эпиграммыжым газетыш печатлаш тӱҥалеш Тиде жапыштак сцена шеҥгелне Танян мурен толмо йӱкшӧ шокта).*

Тау лийже кукулан,
Садыш толын мурмыжлан.
Тау лийже Сталин вождьлан,
Пиалан илыш пумыжлан.
(Таня пура).

3 Кончымаш

Нунак да Таня, кидыштыже книга.

Мишут. Мурызо Таняк толеш шонышым вет.

Таня. Эше мом шоненат?

Мишут. Эше иктаж сай материалым конденат шонышым. *(Возаш тӱҥалеш. Пашка книгам онча).*

Ваня. Таня, первый бригадыште паша кузе кая?

Таня. Первый бригадыште чыланат пашашке лектыныт. Жнейка дене тӱредше машинист-шамыч ваш-ваш соревноватлат. Кызыт коктынат паша нормым ик тӧрак темен шогат. А машина почеш кылта пидедыше-шамыч коклаште гын, Чопайын звеножо эн ончылно кая *(Книгам лончылен возыман кагазым луктеш).* Теве газетыш пурташ качественник деч материал. *(Ванялан пуа).*

Ваня. *(Кагазым налын лудеш, коклан карандаш дене палым ыштa, тӧрлата)* Йӧрыш, Танюш, отрядын порученийжым честь дене шуктышыч. Ындыжым Мишутым олмештен кертат. Теве тидым печатле *(Танялан кагазым пуа).*

Таня. Шуктем! *(Мишут олмыш шинчын, в заш тӱҥалеш).*

Ваня. Газетым возен пытарымеке, тӱредмашке уржа вуйым погаш каена. Садлан, те *(Пашка ден Мишутлан каласа)* кызытак ялышке каен, йоча-шамычым кычкырен толза.

Мишут ден Пашка *(Салютым пуат)* Эре ямде улына! *(Каят. Нунылан ваштарешак Гриша пура).*

4 Кончымаш

Ваня, Вачай, Таня да Гриша.

Гриша. Тракторист, комбайнер-шамыч деч пионер-шамычлан салам!

Ваня. Гриша, комбайн дене паша кузе кая, каласен пуян?

Гриша. Комбайнер-шамыч кеч кечаш планым ныл кечыште темаш шке ӱмбакышт обязательствым налыныт. Тиде обязательствыштым пырдыж газетыш пурташ йодыч *(шаравар кӱсенже гыч кагазым луктын Ванялан пуа).*

Таня. Пурташ кӱлеш. А варажым вес номер газетешна комбайнер ден тракторист-шамычын шке паша опытшт нерген выступленийыштым организоватлена.

Ваня. *(Лудын, тӧрлатен пытара)* Чын, Таня!

Вачай. Мый возен пытарышым.

Ваня. Йӧра. Теве комбайнер ден тракторист - шамычын обязательствыштым возаш тӱҥал. *(Кагазым Вачайлан пуа, Вачай тунамак налын возаш тӱҥалеш)* Ме Гриша дене коктын газетым пыжыкташлан фанер онгам кычалаш каена.

Гриша. Йӧра.

Таня. Мыят возен пытарышым.

Ваня. Тыйын газетыштет яра вер кодеш мо?

Таня. Кодеш.

Ваня. Яра вер кодеш гын, тушко колхозный частушко - шамычым возо, а Вачай редактироватле *(Ваня ден Гриша каят).*

5 Кончымаш

Таня ден Вачай.

Таня. Вачай, могай мурым возаш кӱштет?

Вачай. Тый муралте мые колыштам.

Таня. Шаҥге тышке мурен толмо мурем возаш лиеш мо?

Вачай. Тудым лиеш, возо *(Коктынат возаш тӱҥалыт. Таня мурен-мурен воза)*

Таня. *(Возен пытара)* Икте лие.

Вачай. Могай мурым шинчет, муралте? *(Шкеже эре воза.)*

Таня. Колышт—*(Таня мураш тӱҥалеш, Вачай колыштеш).*

Кӱшӱч „шыр" да „шыр"
ончалын,
Кече шокшым колталеш.
Комбайн шыргыр
мӱгыралын,
Туто шурным погалеш.

Вачай. Ничего, пеш сай. Возо *(Коктынат возат. Таня тугак мурен-мурен печатла)*

Таня. *(Возен пытара)* Кокыт лие. Эше иктылан вер уло *(Изиш шоналтен шинчат, мураш тӱҥалеш)*

Олма садын саскаже,
Чевер олмат огыл мо.
Колхозникын шочшыжо,
Пионерет огыл мо.

Вачай. Тидыже утларак сылне. Возо *(Возаш тӱҥалеш. Таня тугак мурен-мурен воза. Изиш лиймеке, Вачай возен пытара да Таня деке миен, возымыжым ончаш тӱҥалеш Тиде жапыште Ваня ден Гриша кок фанер онгам пуртат Онган покшечыжке кошартыме вуян тоям кырыме).*

6 Кончымаш

Таня, Вачай, Гриша да Ваня.

Ваня. Газетда шуын мо?

Вачай. Мый шуктенам.

Ваня. Сӱретшат шуын мо? *(Вачайын возымо газетшым миен онча).*

Таня. Мыйынат вашке шуэш.

Ваня. Давай тидыжым пыжыктыза велэ *(Гриша ден Вачай газетым фанер онгаш кнопка дене пыжыктат. Кнопка уке гын, клей денат пыжыкташ лиеш).*

Таня. Ваня, мыят шуктенам, ончал-ян.

Ваня. Сейчас *(ончаш тӱҥалеш).*

Гриша. *(Газетым пыжыктен шуктат)* Вот чесле лие.

Ваня. *(Нунын деке мия).* Тиде бригадный пасу газета. *(Пашка пура).*

7 Кончымаш

Нунак да Пашка.

Гриша. Рвезе-шамычет чумырген шуыт, уке?

Пашка. Пелыже наре утларак погыненыт. Мишут чылаштымат уремыште строй дене кошташ тунykта.

Ваня. *(Танян возымо газетшым ончен пытара).* Тугеже пеш сай. Тидыжымат пыжыктыза. *(Рвезе-шамыч вес фанер онгашке пыжыктат).*

Таня. Кудыжо сӧралрак, кӧ пала?

Гриша. Когынекат сӧралак улыт.

Вачай. Теве „Большевик" газетыштыже сӱрет шагалрак, а такше гын, когынекат саяк улыт.

Вачай. Нимат огыл. Мыйын шоныштем когынекат пеш сай улыт.

Ваня. Йолташ-шамыч! Пасу газетнам шуктышна, ынде рвезе-шамыч погынымеш каналтенат кертыда *(Шкаф гыч барабаным луктеш)* Гриша, тӱмырзӧ лий *(барабаным пуа).*

(Умбакыже вес номерыште лиеш).

БОРИС ВАСИЛЬЕВИЧ ЩУКИН

СССР народный артист Б. В. Щукин колен

6 гыч 7 октябрь вашеш йӱдым Москваште советский искусствын пеш кугу мастерже—СССР народный артист орденоносец Борис Васильевич Щукин кенета

колен. Тиде колымаш—искусство пашаеҥ-шамычлан велэ огыл, но пӱтынь советский калыкланат кугу йомдарымаш.

„Ленин в Октябре“ да „Ленин в 1918 году“ картинылаште Щукинын созданатлымо Владимир Ильич Ленинын замечательный, чын образше мемнан элысе миллион дене шемер-шамычын шарнымашешышт курымешлан кодын. Нине картина-шамыч правашт денак советский кинематографийын шедевржылан шотлалтыт, нуным советский калык акла да йӧрата. Кызыт, кунам мемнан доблестный Йошкар Армийна Западный Украина ден Западный Белоруссийысе калык-шамычым утарен, нине фильм-шамыч, кушто Ленинын образшым ончыктымо, утарыме олаласе тич темше заллаште ончалтыт. Нине фильм-шамыч кучедалаш да сеҥаш туныктат.

Западный фронтышто

Войнан первый тылзыштыже западный фронтышто 3 тӱжем германский солдатым пуштмо да сусыртымо. Французский войска-шамычын йомдармашышт изишак шагалрак.

Франция 6 германский промышленный центр: Бергцаберн, Пирмасенс, Цвейбрюкен, Саарбрюкен, Саарлуи да Мерциг дене господствоватла манын ончыктат.

Китайыште японийын йомдармашыже

Сентябрьын кокымшо пел тылзыштыже Китайын чыла фронтлаштыже 337 кредалмаш лийын. Тиде кредалмаште японец-шамыч 18.216 еҥым колышым да сусыргышым йомдареныт. Китаец-шамыч 328 японский солдат ден офицер-шамычым пленыш налыныт. Тиддеч посна китаец-шамыч 5 орудийым, 19 пулеметым, 638 винтовкым, 18.766 боеприпасан ящикым да 231 имньым шупшын налыныт. 87 японский танк ден бронемашин-шамычым пытарыме Тӱрлӧ типан 80 японский военный суднам вӱдыш волтен колтымо. Японец-шамычын тылыштышт 58 километр кужыт кӱртньӧ корно ден 21 километран шоссейный корным шалатыме.

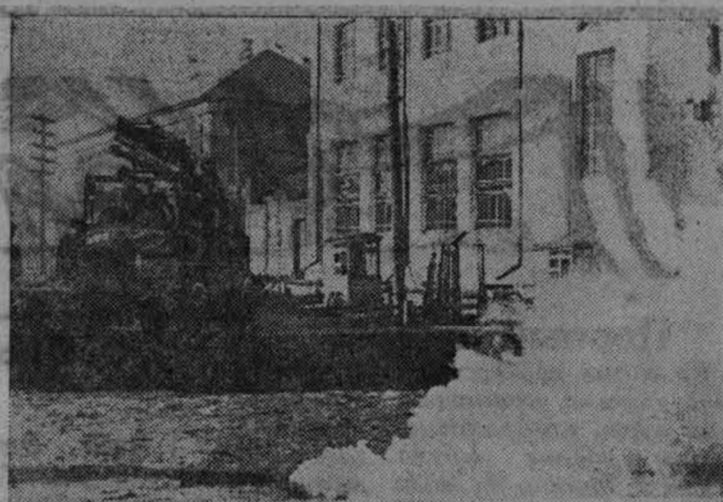
Лондон гыч йоча-шамычым эвакуироватлымаш

Английский власть-шамыч распоряженийым пуэныт, кудын почеш 2 ияш гыч 5 ияш марте улшо чыла йоча-шамыч кызытак Лондоным коден кайшаш улыт.

Йоча - шамыч северный провинцийласе олала ден яллаште верандыме лийыт.

Снимкыште: Лондон гыч йоча-шамычым эвакуироватлымаш.

27 сентябрьыште Йошкар-Олаште противовоздушный ден химический учений лие.

Снимкыште: городской пожарный команда Связь пӧрт денысе „пожарым“ йӧрташ толын.

Фото М. Чуршуновын.

Герасимов ешыжлан избирательный законым умылтара

Оршинский средний школын нылымше классыште тунемше Герасимов Захаряра жапше годым ешыжлан тӱрлӧ газетым лудеш.

Кызыт Захар Марийский АССР-ысе шемер депутат-шамычын районный, городской, сельский ден поселковый Советлашкышт сайлыме нерген Положенийым кажне кечын умылтара.

Загайнов Вачий.

Торъял район,
Оршинский средний школа.

Соревноватлен тунемына

Мемнан школа Кужмарий НСШ дене соревноватла. Кодшо тунемме ийыштат ме Кужмарий школа дене соревноватлышна, но тунамме сеҥалтна. А тений ме нунын деч ончык лекташ тыршена. Ме чыла тунемше-шамыч икте-кодде тунеммын качествыжым саемдышаш верч социалистический обязательствым налын улына, класс-шамычашке коклашышт соревноватлат.

Семенов Василий.

Ронго район,
Руя-Сола НСШ.

Урым кучен

24-ше сентябрьыште Сергеев Василий „13 лет Октября“ промколхозлан киш погаш миишыжла урым кучен.

Кызыт тудо урым мӧҥгыштыжӧ ашна. Кочкашыже пӱгыльмым, вӱкшым поген ямдылен.

Кузьмин Алексей.

Морко район,
Весьшӱргӧ НСШ.

Теҥызлаште кузе шинчал лиеш?

Шергакан редакций! Теҥызлаште кузе шинчал лиеш? Мыланна умылтарыза!—тыге мемнан дечын Йошкар-Ола район, Цибикнур средний школышто тунемше-шамыч **Артизанов Вася** *ден* **Иванов Ипат** *йодыт.*

Теҥызлаште, океанлаште адак ерлаште вӱд шинчалан, тушто шинчал уло. Ожно эше океан-шамычын лияш гына тӱҥалмышт годым, океанлаште вӱд шинчалан огыл улмаш. Тиде шинчал тушко изин-изин погынен.

Эҥер-шамыч мланде йымач йоген кайшыштла шке вӱдешышт шинчалым шулыктен теҥызышке, океанышке йоктарен наҥгаят. Тыге кунар шуко жап эрта, теҥыз вӱдыштӧ да океанышке тунар утларак да утларак шинчал погына. Теҥгыз дене океан вӱдыштӧ тынар шинчал погынашлан ятыр шӱдӧ миллион ий кӱлын. Тыге теҥызлаште да океанлаште вӱд шинчалан лийын.

* *
*

Молан йӱр вӱд да лум вӱд теҥгыз гыч да океан гыч испарятлалтеш гынат, шинчалан огыл.

Тиде шотышто изи гына тылылай опытым ыштен кертыда: 3 грамм кочмо шинчалым висен налза да стакан вӱдеш шулыктарыза. Вара тиде растворым тарелкыш опталын, вӱдын йылт испарятлалт пытымешкыже (кеҥежым гын, кечан верыште) шинчыктыза. Вӱдын испарятлалт пытымекыже тарелка пундаш гыч шинчалым чыла сайын гына поген налза да адак висыза. Тендан шинчалда кунар шулыктарен улыда (3 грамм), тунарак лиеш. Значит, шинчал ок испарятлалт, а вӱд гына испарятлалтеш.

Теҥызлаште да океанлаштат тыгак лиеш, вӱд велэ испарятлалтеш, а шинчалже кодеш, садлан йӱр вӱд ден лум вӱд шинчалан огытыл. Если вӱд эҥгер да йӱр лийын теҥызлашке да океанлашке мӧҥгеш ок тол ыле гын, тунам шинчал пундашешак киен кодеш ыле. Мемнан Советский Союзышто шуко тыгай шинчалан ер уло, кушто вӱдын пеш шуко испарятлалтмыже дене шинчал вӱд пундашке волаш тӱҥалеш. Тыгай ер гыч эн палыме ер-шамыч Прикаспийский низменностьышто —Эльтон да Баскунчак улыт.

Тиде могай теҥыз?

Тиде пӱчкыш-шамыч дене ик советский теҥызым ыштыза.

Тушто

Сушилкым пужена, а мӧҥгеш ыштен огына мошто.

Колтен **Бирюков Саня.**

Ронго район,
В-Ушнур НСШ.

Ответ-шамыч

(28 АВГУСТЫСО „ЯМДЕ ЛИЙ“-ЫМ ОНЧО).

ТЫШТЕ МОМ ВОЗЫМО? Водород.

ШАРАДА. Луга.

(10 сентябрьысе „Я. Л.“-ым ончо).

Мыняр марке, конверт да перо? 10 марке, 5 перо да 85 конверт.

Интересный задача. 12 ушкал, 5 чыве.

Шарада. Машина.

Остров ден эҥгер. Ява—Яна.

Эн ончыч чыла задачылан чын ответым колтеныт: Никифоров Павел (Морко район, Кугу-Кожлаял НСШ), Александров Петр (Морко район, „Яранка“ колхоз).

(16 сентябрьысе „Я. Л.“-ым ончо).

Ребус. Давид Сасунский.

Калык тушто-шамыч. 1. Ий. 2. Лӱм. 3. Кӱнчыла вондо.

Эн ончыч чын ответым Алексеев Василий (Морко район, Нурӱмбал НСШ) колтен.

Отв. редактор— **И. М. МУЗУРОВ.**

Уполн. Маргалавлита № А—821. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.